

Equilibrium

■ ERIK WASSUM lærer, Sollerudstranda skole

GÆRNE RONNY

Har lenge tenkt å lette på trykket.

Men å få det ut æ'kke så jævla enkelt. Trur jeg har internt kommunikasjonstrøbbel. Alt er liksom greit når tankene er inne i huet. Problemet er å få dem helskinna derfra. Men jeg skal gjøre et alvorlig forsøk. Og ærlig. Særlig det siste. Det kan bli omveier.

Vi æ'kke så mange.
Ikke så tøffe heller.
Det bare virker sånn.

Siden jeg har kasta maska og sitter her mutters aleine, tar jeg tjangsen på å brette ut åssen der er å være oss. Problemungdommene. Med maska på, sitter innrømmelsene langt inne. Når jeg er sammen med Dennis, Buksa, Odin og Sprekken, finner'u dem ikke med lupe og pinsett en gang. Sånn har'e vært så lenge jeg kan huske. Du veit, innrømmelser fanger. Særlig om de slepper ut nær foreldre eller lærere. Da må vi følge opp. For andre oss for eksempel. Hive rustninga. Det er jævla pes. Og utrygt.

Jeg kjenner Gærne Ronny. Veit åssen det er å ha'n med. Aleine blir'e krøll i systemet. Snill gutt og god i matte, norsk og engelsk? Det æ'kke det verste som kan skje. Sånn helt ærlig snakka. Men hva hjelper'e å kunne løse likninger, hvis jeg ikke er Gærne Ronny også? Han som andre beundrer. Ikke fordi'n er jævla kul. Men fordi'n finner på mye gæærnt. Om noen respekterer meg? Mange vil nok si det. Men jeg veit ikke. De fleste tøy'kke dra'n helt ut sammen med Gærne Ronny. Det blir halvveis. Er vel redde for at jeg skal finne på

noe skikkelig gæærnt. Sprø saker som det ikke nytter å bløffe seg ut av, om det blir ferska. Men de må være sammen med meg likavæl. Å være kamerat med Gærne Ronny gir status. Når'e regner på presten og den regla der.

Se oppover når'u søker respekt og nedover for å sjekke at du er kul. Prøv alltid å være tøffere enn du er. Sånn er systemet. Men alle veit at det er vanskelig å holde balansen i konstant motbakke. Bortsett fra de som klamrer seg fast.

For å holde på imagen, må jeg hele tida overgå meg sjæl. Kan'ke gjøre samma sakene i dag som jeg har gjort før. Det blir repetisjon. Som om Ronaldo skulle kjøre samma tunnelen i hver kamp. Men jeg kan'ke gjøre gærne ting hele tida heller, da trur alle at jeg bare er en dust som må ha konstant oppmerksomhet. Noen, som muttern og lærerne, ville nok spørre meg om hva poenget er med å være Gærne Ronny hvis jeg ikke kan løse likninger også. De ha'kke skjønt båret av Gærne Ronny og meg. Men har likavæl rett.

Kunsten med å være Gærne Ronny, uten å være zombie, er å kule'n det meste av tida. Og innimellom – når ingen venter'e – gjøre noe som er hakket sprøere enn det jeg gjorde sist. Være kul, tålmodig og ha oversikt. Som en jaguar. Som det meste av tida bare schlafer'n og ser uskyldig ut. Av og til strekker'n kanskje på en av labba og gjesper. Så sover'n litt til. Men plutselig, når'u trur at jaguarn har fått Alzheimer – at'n helt har glemt at'n er jaguar – da slår'n til. Kjapt, overraskende og elegant. Sånn skulle det vært med meg også. Når folk lurar på om Gærne Ronny har kula'n helt, begynner de å prate om alt det gærne han pleide gjøre. Og det gærne blir gærnere enn det egentlig var. Da,

akkurat da, finner jeg på noen småtterier. For å vise at jeg eksisterer. Og folk fortsetter å snakke. Mer skjer'e ikke på en stund. Folk prater mindre og tenker at ja, ja, Gærne Ronny har nok kula'n for godt. Noen har hørt at det er ei dame som har fått'n på bedre tanker. Men de har hørt feil! For da slår Gærne Ronny til igjen. Sånn som jaguarn. Kjapt, overraskende – og elegant!

For å være plagsomt ærlig, trur jeg at det har vært mer hundehvalp enn jaguar med meg.

Larve Laila, en av lærerne i parallellklassen, hadde tipsa Kari Kopp og Torvald Tåke – lærerne våre – om en skrent inne ved Blåvann. «Et fint sted å lære å klatre» hadde hu sagt.

Laila Bye, lærer for nabofjolsa, svælja for mange år sia en sommerfugllarve. På et eller annet mystisk vis – for henne kanskje, men ikke for elevene – hadde larva havna på brødskiva hennes. Dama var nærsynt og sulten. Hu trudde nok at krypet var en del av grøntforet på skolematen og tok en feit bit av skiva. Bingo. Larva sklei ned. Noen dager seinere skulle hu ta motorsykkellappen. Hu var så nervøs at hu hadde sommerfugler i magan, fortalte hu podene sine. Lattern som møtte sommerfuglene fikk Laila aldri tak i. Etter den episoden heter hu Larve Laila. Kari Krøllestad flyr rundt og leter etter kaffekoppen. Torvald Andersen finner hverken briller, blyanter eller nøkler. Han svimer i tåka. Torvald Tåke! Nå veit du grunnen til disse navna.

Vi skulle altså inn i skauen for å teste klattreskrenten. Buksa hadde overtalt Tåke til å sette klatring på timeplanen for utegymmen nå i november. Han hadde fått dilla etter at kusina til bestekameraten hans hadde tatt'n

med i en klatrevegg i sommerferien. Dama hadde store brune øyer, langt svart hår og sprett pupper. «Laga etter mall!» sa Buksa. Jeg er sikker på at om hu hadde foreslått knestående venstrehånds Ludo med elektrisk start, hadde Buksa ment at akkurat dét var det kuleste han kunne drive med. Men forelska? Nei det var'n i hvert fall ikke.

Hva Buksa egentlig heter, vil'n helst glemme. Johan Konrad æ'kke navnet som gir stjernestatus akkurat. Men om'n var så jævla glad for aliaset, er jæ'kke sikker på. Han har hatt det helt sia han i sjette klasse mista buksa i gymtimen. Mini-Solskjær var spiss og goalgetter på det lokale laget og hadde fotballbukse med innsydd truse. Gutten hadde gleder seg til å briljere med fintene sine. Vi blei reine rundingsbøyer når'n tok fram repertoaret. Derfor trur jeg'n var bra mellomfornøyd da buksestrikken røyk akkurat i det'n skulle runde lærer Lisbet, som for anledningen var keeper, og skru ballen i mål. Fotballbuksa stramma bråkvikt rundt låra, på vei ned, og sendte superspissen på huet i fanget til keeperen. Sammen tryna de inn i mål. Hjælpeløs, med sine edlere deler til allment skue – som onkern min ville sagt – lå Johan Konrad på ryggen i nettet. Lisbet trakk på'n buksa og hjalp'n opp. Slukøra og høyrød i trynet tusla'n av banen. Den nettkjenninga vil'n nok aldri glemme. Men prøve vil'n alltid. Buksa har sia ikke nevnt uhellet med ett ord. Det behøver'n heller ikke, for han blir konstant minna på det. Kallenavnet aksepterer'n betinga. Av to onder, veit du.

Vi hadde tatt samling på kjøpesenteret. Derfra skulle vi tråkle oss innover til det lokale K2. Tåke instruerte hvalpeflokken – det var det'n kalte oss – før avgang. Det var viktig å gå disiplinert, høre på beskjeder, ikke kranke og bla, bla. Torvald og Kari hadde hver sin ryggsekk med klatreting i. Det va'kke lite som var nødvendig for å leke Spiderman i en sju meter høy bergvegg. Jeg betrakta lærerne. Egentlig passa de godt sammen. Nå tenker jæ'kke kjærstegreier og sånt. Men det hadde de sikkert også takla. Uten at det har noe med saken å gjøre. Nei de passa sammen til å være lærere for oss. Dét kan dra med seg noen jævla utfordringer. Og de utfordringene håndterer Kopp og Tåke bra. Men sånt kan du'kke tenke høyt. Det er greit å akseptere lærerne, men å like dem? Det må'ru holde innabords. Særlig når'u har et avansert rykte å ta vare på.

Jeg tenkte tilbake til tirsdan for noen uker sia. «Du Ronny,» hadde Tåke sagt. Rynker i panna – ingen ved øya. «bli med inn på kontoret, er du snill. Jeg må ha en samtale med deg.» Når Torvald sa «samtale», mente'n alvor. «Prate» var ufarlig. Nå er'e ikke sånn at alvorlig snakk skremmer vettet av meg. Vanligvis åpner jeg bare øra og lar skylle-

bøtter og formaninger løpe tvers gjennom huet uten at de stikker innom refleksjonssekk mitt. Men akkurat Kopp og Tåke hører jeg på. De gidder å høre på meg. De tar meg alvorlig. Det æ'kke alle lærere, eller voksne, som har skjønt at for å få noe må de gi noe!

Jeg trudde jeg visste hva Tåke ville «samtale» om. Hadde nok hørt om takinga mi dan før.

Lurer'u på hva taking er? Altså, isteden for å gå inn på bussen, klatrer'u opp på'n. Bak og uten at sjåføren ser deg. Så setter'u deg på taket og blir der til du skal av. Tåke hadde hørt om takinga! Klart jeg skjønnte alvoret. Og «farene forbundet med slike aktiviteter». Det var jo derfor jeg dreiv med dem! Merke-varebygging. Da jeg gikk ut av kontoret, rista Torvald på huet og smilte svakt. Jeg visste at'n tenkte at'n hadde snakka for døve ører. Det'n ikke visste, var at det var så inn i hælvetet jævla dritskremmende å sitte på busstaket.

Tåke snakka'kke om det jeg frykta. Pubertalt snakk, som mora mi sier. Sånt egner seg bare for ungdommer. Det blir så jævla pinlig å høre voksne bruke de samma orda. Eller at jeg må gjenta dem. Nå var'e ikke sånn at jeg hadde prata gris. Hadde bare brukt ett spesielt ord. Et ganske uskyldig. Men sammenhengen va'kke uskyldig. Og fantasiene mine som fulgte med omfatta mye avansert pubertalt snakk. Det hadde jæ'kke mye lyst til å rippe opp i. Ikke med Torvald Tåke. Det jeg hadde sagt til Odin i matetimen samma dan, var at'n ikke behøvde å stirre så jævla lenge ned i puppesprekken til Maria da'n skulle hjelpe'a med likninger med to ukjente. For da kunne'n risikere at det ikke bare var likningene som gikk opp. Odin er glup i matte og opererer noen ganger som Tåkes assistent. Men noen jentemagnet er'n ikke. Der'n satt ved sia av klassens drøm og ikke kunne unngå å stirre ned i godsakene, hadde'n kontroll på matematikken, men ikke fysikken. Og innså at de to ukjente fortsatt kom til å være totalt ukjente for'n. Nå veit jæ'kke om det var akkurat dét Odin tenkte. Kanskje jeg tilla'n mine tanker. Sjæl om jeg hadde vært munk og mer religiøs enn Randi Bibel og Hylland til sammen, ville jeg fått høy erotisk feber hvis jeg bare hadde fått et mikroskopisk glimt av den stramme huden som pakka inn fersknene hennes, sånn at de ikke var pakka inn i det hele tatt. If you catch my drift, som amerikanerne sier når de lurer på om du har tungt for'e.

Egentlig skjønner jæ'kke hvorfor jeg sa det tullet til Odin. Han er kameraten min og problemleiv, sånn som jeg, men real og behandler alle likt. Når jeg tenker godt etter, har'n aldri slengt dritt til meg. Uansett hvor teit jeg har vært. Innrømmer at jeg hadde en klump i magan for den jævla dritale kommentaren.

Faen heller, skulle jo bare vise at jeg hadde baller nok til å kødde med kameraten min. Bø'kke være noen Einstein for å skjønne at jeg gulpa opp egne feberfantasier. Riktig adressat skulle vært Hylland, religionslæreren, som var helt på tuppa etter Randi Bibel. Hver dag kledde'n på seg det ekte falske kristensmilet sitt og var så rein i ord og gjerninger at det va'kke noen heksekunst å skjønne at tankene var ganske ureine. Ellers kun'ke sjelen hans være i balanse. Det må være likeverdige trimoppgaver for både id og superego. Hvis ikke tipper det over i hjerneekista. Sånn er'e. I alle fall trur jeg at det er sånn.

Hylland, mannen med MR-øya. Som ser gjennom alle kvinneplagg. Han hadde fortjent akkurat den verbale konfrontasjonen. Hadde jeg presentert den for'n, trur jeg at klassens Puppeguri hadde dratt opp minitoppen, sånn at fromme Hylland hadde gått rett ned i spagaten. Den moralske. Marias forjettede land og det niende bud: «du skal ikke begjære din nestes eiendom». Ikke at det er så unaturlig å begjære Marias eiendommer, jeg gjør det hele tida, men skolens sjølutnevnte moralens vokter kun'ke tillate seg å falle på post. Det ville blitt et jævla høyt fall! Randi Bibel ville garantert ikke hjulpet'n opp.

Frostrøyken dreiv rundt oss da vi rusla inn mot klatrestedet. Vintern festa grepet. Nyfryst skau knaste under vinterstøvla. Stien lå som hvit fløyel dandert mellom tette graner og avkledd løvtrær. Melisdryssset fra sist natt hadde streka opp førjulsgrafikken. Naturn likna en tusjtegning.

Etter avtale med Tåke gikk jeg først. Ville ikke at fotavtrykka fra de andre skulle ødelegge det reine og uforstyrta bildet. Men det kunne jæ'kke si høyt. For imagens skyld sa jeg lavt til Dennis, bak meg, at jeg tok teten for å senke farten sånn at vi ikke behøvde å være så dritlenge i klatreskrenten. Han flirte og var overbevist om at jeg saboterte framrykkinga. Egentlig var'e helt naturlig at jeg gikk først. Vi var på mitt territorium. Hadde gått her sia jeg var liten. Var ofte inne ved skrenten og klatra. Dessuten løp jeg mye her. Jeg la vekt på fortida og lokk over nåtida. Ingen vits i å flagge hva jeg dreiv med på ettermidagene og kvelda. Kameratene mine va'kke ute i naturn uten at de var nødt. Det andre livet mitt var'e ingen som visste om. Hadde passa godt på at de ikke fikk vite noe heller. Om noen fikk snusen i at jeg elska skauen og ski, ville maska mi revna totalt og Gærne Ronny avgå ved døden. Og det ville være umulig å vekke'n opp fra de døde!

I det siste hadde jeg hatt en ubehagelig følelse som klødde skikkelig på innsida av rustninga. Skabb i sjælbildet. Det hadde begynt dan etter «samtalet» om takinga. Tåke

hadde sånn helt tilfeldig stikki en bok til meg i slutten av norsktimen. «Jeg har funnet en bok til deg, Ronny.» Han brukte sivilstemmen. Jeg skjønnte at boka ikke hadde noe med skolen å gjøre. Et faresignal ula langt bak i huet. «Du behøver ikke lese den nå, men når du får tid og føler at du er moden for å prøve. Om en en måned, ett år, kanskje fem. Den er ikke helt lett å få tak på, men jeg tror du vil kjenne igjen essensen i den.» «Steppeulven» het boka. På baksida var'e bilde av forfatteren – en gammel mann med runde briller – Hermann Hesse. Hadde aldri hørt om'n. Heldigvis va'kke boka tjukk, så jeg tenkte at jeg kunne gi både ulven og Hermann en tjangs. Dessuten var'e et dritbra omslag på boka: en fyr står på badet – må være bad; grønne fliser og glasshulle med barberkniv foran et speil – stirrer på seg sjæl i speilet og ser en ulv glane tilbake. Tåke så på meg. Øya smilte beroligende da'n ga meg boka. På en måte skjønnte jeg at'n likte meg, men kun'ke forstå hvorfor. Jeg anstrengte mæ'kke akkurat for å gjøre jobben hans lettere. «Du Ronny, du Ronny,» sa øya, «du trenger en veiviser for å komme helskinnnet ut av det vanskelige landskapet du befinner deg i.» Jeg skjønnte at veivisern var i boka. Da jeg kom hjem var jeg dritnysgjerrig og måtte åpne'n. Leste litt her og der. Innholdet gikk over huet på meg. Det var fra en annen planet enn det jeg var vant til å lese. Holdt på å klappe igjen romanen da blikket fanga en bok i boka. «Traktat om Steppeulven» fortalte forsida, med snirklete bokstaver innramma av en buktende bord. «Bare for de forrykte» forkynte baksida.

Nysgjerrigheta bråvåkna igjen. Er'u forrykt, er'u gaærn. Så mye veit jeg. Traktaten var full av lange tanker og grublerier, men jeg kjempa meg gjennom. Forsto at den ikke bare var for Harry Haller. Den gjaldt meg også. Essensen, som Tåke sier, traff meg som en knyttneve i magan. Plaga mennesker, som trur at de blir dratt mellom to helt jævla forskjellige personligheter, tar feil. Vi består ikke av to, men av hundre, av tusen. Det er umulig å lete etter én fast personlighet hos seg sjæl, for den har tusen ansikter. Og de dukker opp avhengig av hvor vi er, hvem vi er sammen med og hvordan forholda er. Harry skjønnte at'n hadde tatt feil. Det hadde jeg også. Har tenkt mye på akkurat det der. Trur jeg har en steppeulv i meg. Kanskje det er på tide at andre enn Gærne Ronny får vist seg. Han har hatt stor plass lenge. Og presser hardt på for å få meg til å stikke av fra de andre Ronnyene som vil fram.

Sorry. Nå rota jeg meg bort i Steppeulven. Tilbake til trenings-Ronny: For sikkerhets skyld sneik jeg meg ut om kvelda og tok omveier når jeg skulle trene. At jeg skulle treffe

på kameratene fra skolen når jeg først var ute i skauen, var ja'kke redd for. Ingen av dem er interessert i sport. Det kolliderer med å være tøff i trynet å drive idrett. Unntatt fotball og hockey. Bølleidrettene. Hvis du skulle være i tvil. Det går mest i løkkefotball. Det er uforpliktende. Hockey er for krevende. Da må man kunne gå på skøyter. Fort. Og bråsnu på en tjuetone. Nytter ikke å trene seg opp hvis man ikke har drivi med det siden barneåra. Og så lenge er'e ikke mange bøllefrø som klarer å være interessert i noe. Men så er'e en annen sak. Bøllene er redde. Det er derfor vi er bøller. Bak den tøffe maska finner'u usikre og redde ungdommer, med sjælbilde som en forvirra bananflue. Vi kler på oss en maske og håper at'n dekker over hvor redde vi er når vi er i ukjent terreng.

Skauen er ukjent. Og jævla utrygg. For en veit da faen hva som befinner seg der.

For ikke lenge sia hadde jeg fått med meg Sprekken på skautur. Til Stormyra for å leite etter et gammalt nedgravd ransutbytte. Som sjålsagt var oppdikta. Det var lett å få Sprekken på kroken. Han skrøyt av at'n kjente noen som kjente en av gutta i Tveitagjengen. Jeg visste at det var jug, men ønska å se hvor tøff'n ville være når'n var så langt inne i skauen at'n ikke lenger kunne høre trafikken. Særlig når kveldsmørket kom snikende.

Inne i østkroken av Stormyra er'e ei gammel osp som har blåst over ende og hviler seg mot ei jevngammal bjørk. Når vinden blåser liv i trærne, beveger bjørka seg sånn at ospa glir opp og ned langs bjørkestammen. For ører som ikke har hørt naturlige lyder på evigheter er den knirkinga nifs. Heldigvis var vinden rett rundt ettermiddan. Det var godt håp for knirkevind mot kvelden. Alt tegna bra.

Dagen hadde regna kattunger og dynka skauen. Da vi dro innover var regnet over og lufta kjøligere. Tåkedottene klistra seg til trærne og åssidene. Sprekkens ordflom avtok proporsjonalt med avstanden til sivilisasjonen. Han kikka nervøst rundt og gikk et halvt skritt bak meg. Akkurat som bikkja til tanta mi. Svær i kjeften når'n er i rimelig nærhet av territoriet sitt. Og eiern. Men med skikkelig lyddemper og nesa godt inne i knehasene til Tante når de beveger seg utofor oppgatte enemerker.

Jeg snakka lavt for å forsterke stemninga. Sprekken svarte med stakkato pust. Tøffheten var borte. Jeg snudde meg og så inn i en bortkommen sjæl, tom for trygghet. Til omgivelsene og seg sjæl. I et glimt så jeg biter av meg. Jeg tenkte på prektige Fredrik, mønstereleven i parallellklassen. Han vi hadde

blinka ut som skrekkeksempel på åssen vi kunne bli hvis vi kutta ut bøllene i oss. Egentlig er'n ikke teit. Sånn mellom oss og helt off the record. Ikke prektig heller. Han er sånn jeg vil tørre å være, men ikke får til. Derfor irriterer'n meg. Det er akkurat som varemåten hans stiller spørsmålsteget ved min: «Hvorfor tør'u'kke vise hvem du kan være?» Men jeg har vært Gærne Ronny så lenge jeg kan huske. Den andre Ronny er'e ikke lett å ta fram nå. Han sitter langt inne. Krabber bare fram i mørket og når'e er folketomt. Hvis han får overtaket? Tenk på alt det arbeidet jeg må legge på meg sjæl for å følge opp? Tenk om jeg ikke klarer'e? Det vil bli den nedturen! Tar heller tjangsen på å spørre Maria om vi skal være sammen og risikere å få «Nei!». Servert med nordavind fra Svalbard. Pluss et blick som spør hvorfor jeg ikke er innesperra for lengst. Du har skjønnt hvor stor mulighet det er for at jeg spør om akkurat det? Nei, så lenge jeg går på denne skolen må jeg fortsette i rollen. Jeg slipper ikke unna Gærne Ronny før jeg skifter skole. Kan'ke kutte'n ut før det. Sånn er'e bare.

En ravn skreik i Villåsen. Skriket dro meg ut av funderingene. Sprekken slapp et stønn, som endte i et nervøst spørsmål om hva den jævla lyden var. «Veit da faen», svarte jeg. Forsøkte å høres småredd. «Er'u sikker på at vi går riktig? Trur'u det er sannsynlig at ranerne dro så langt inn i skauen for å gjemme penga? Sikker på at du har hørt riktig?» Sprekken var skikkelig ute å sykle nå. «Jøss, ja. Alle veit at det var hit de dro. Det er en hule bortafor Stormyra. Der er'e perfekt å gjemme saker og ting. Det er vanskelig som faen å komme inn. Er noen digre steiner utofor og jævla kronglete innafør, og flere sidehuler. Men derfor er'e også et hælvetes bra gjemmeded.» Jeg pausa og lot informasjonen få tid til å bli bilde i Sprekkens fantasi. «Vi må bare være forsiktige når vi tar sidegangene, for én av dem ender i et svært hull, og sklir vi nedi der er vi fortapt.» Jeg pausa på nytt. «Hæ!» kvekka Sprekken og forsøkte å skjule et engstelig hikst. «Men du kan ta det med ro,» forsikra jeg, «jeg er godt kjent.» Nå var'e Sprekken som la inn en verbal time out. Jeg skjønnte at'n bearbeida informasjonen. «Åssen veit du så mye om dette'a? Når var'e du begynte å interessere deg for skauen, for hælvetete? Du æ'kke akkurat den som har profilert deg som speider og naturinteressert.» Forholda hadde ikke tatt helt kverken på tenkinga hans. Litt mistenksomhet hang fortsatt igjen.

Ivern etter å skremme skinnen av Sprekken hadde fått meg ut på glattisen. Nå måtte jeg hoste opp en sannsynlig forklaring på hvorfor jeg visste så mye om disse traktene. Uten at jeg satte bildet av Gærne Ronny på spill. «Du

veit Sprekken, det æ'kke så jævla mye du veit om meg, bortsett fra at jeg gjør noen sprø saker av og til. Men innimellom dem, da veit du faen ta meg ikke mye om hva jeg driver med. Og sånn skal det være. Men jeg kan fortelle deg såpass mye at noe av det jeg driver med, det gjør jeg her inne i skauen hvor ingen kan ferske meg.» Jeg lot den siste setninga henge i ettermiddagsmørket, som tusla inn mellom furutrærne. Der hang'n og modna seg. Og gjorde Sprekken tilstrekkelig nysgjerrig. Samtidig ga jeg fantasien et lite forsprang, akkurat nok til å konstruere en forklaring som var troverdig. Som kunne gi imagen en ukjent, mystisk side.

Vi var i utkanten av Stormyra. En tåkedott løsna fra noen krokete, vannsjuke furuer ute på myra. Jeg mer ante enn så dem. Det var et trolsk syn. Ikke vanskelig å skjønne at folk i eldre tider trudde på overnaturlige fenomener og underjordiske vesener. Særlig hvis de traska i skauen på denne tida av året og døgnnet. Jeg gjorde Sprekken oppmerksom på synet. Hviska. Det blei litt nifsere da. Sprekken var svart i trua og bleik rundt nebbet. «Men i hælvet'e Ronny, hva er'e for no' der ute? Det ser jo for svarte faen ut som det beveger seg.» Sprekken gikk snart opp i liminga. Asfaltcowboyen var uten snøring. Her var'e ingen kjente roller. Bare ukjente kulisser. Jeg hadde'n på gyngende grunn. Bokstavelig talt. Vi hadde forlatt trærne som omkransa myra og forserte myrhuull og ustø tuer. Hvis det ikke var for at Sprekken var så innmari redd for å bli stempla som homo, hadde'n holdt meg i hånda.

Du har sikkert skjønt tegninga for denne utflukten. Men for å gjøre den helt klar, må jeg si litt om kameraten min. Egentlig heter'n noe så enkelt som Bjørn. Og det kunne'n jo godt fortsette med. Men Bjørn har'e med å være frekk i kjeften og legge den digre nesa si opp i saker og ting som'n ikke har noe med. Her på vårparten, da'n skjønte at Hylland hadde mer enn et godt øye til Randi Bibel, hadde Bjørn koddå skikkelig med'n. Alle veit hva Hylland bruker røntgenøya sine til. Det er bare å studere'n når'e er damer til stede og han trur at ingen ser'n. Onkern min er også glad i damer. Plagsomt. I alle fall for damene. Men han legger ikke skjul på det. Da er'e ikke så helt gæærnt. Hvis man ikke er dame. Onkel Kåre siterer stadig vekk en dikter som også var en jævla jentefut. Wildenwey het'n visst. Han er onkel Kåres poetiske helt. Eller noe i den duren. Når onkern min får irrettesettende krent i anstrengte situasjoner, søker'n tilflukt hos idolet sitt. «Jeg vil bare sitere salig Wildenwey,» sier'n. Og fortsetter: «Når jeg ser en pike senker jeg blikket. Men til bakken senker jeg det ikke...» De tre punktumene har jeg lagt til for å understreke fliret og tan-

kene til onkel Kåre. Og de dreier seg ikke om hva damene har på seg. Men om åssen dame-ner ser ut når de ikke har på seg det de har på seg. Og der har'u Hylland også. Med ett øye i Bibern og ett i puppesprekken til Maria står'n fram som hyklernes yppersteprest. Jeg tenkte at jeg en gang skulle hviske Hylland i øret den Wildenweystrofen når og hvis det passa seg, men Bjørn kom meg i forkjøpet.

Det hadde seg sånn at Randi Bibel stakk huet inn i religionstimen for å gi beskjed til Kim om et eller annet i elevrådet. Hylland från Skåne blei myk i knærne og Wildenwey i øya. Da Randi, skjønnheten fra Menighets-fakultetet, hadde svinsa vrikkende ut fra klas-serommet, ålte Bjørn seg fram på pulten, smilte sleskt og hviska noe til Hylland. Religi- onslærern bråstoppa. Poeten og fantasiene forsvant. Fram kom kniver og pistoler. «Hva var det du sa?» hveste'n, plutselig og heftig solbrent. «Og si det høyt, slik at alle kan høre de uforskammede tankene dine,» avslutta'n. Ypperstepresten etterlot ingen tvil om at det var en kommando, ikke en bønn. Bjørn svetta. Snudde seg og så fortvila på meg. Men jeg var full av nysgjerrighet og tom for empati. Jeg så halvveis fraværende på'n og sa at ska'ru være ordentlig svær i kjeften, må'ru ta'n helt ut. Bjørn svetta enda mer, så seg om etter et krater i gulvet, resignerte og sa med ustø, men klar stemme: «Jeg bare lurte på hvilken av sprekkå til Randi du fantaserte mest om. Den foran eller den bak.»

Etter et kort besøk hos rektor sammen med Hylland, blei Bjørn borte i tre dager. Da'n kom tilbake, hadde vi arrangert navne- bytte for'n. Og sia har'n hett Sprekken. Nå skjøner'u at kameraten min kan være skik- kelig breial. Men Sprekken gjør sjelden mer enn å være svær i kjeften. Det var bare den gangen med Hylland og Randi at'n måtte stå for det'n sletter ut av gapet sitt. Ellers er'e mye skrik og lite ull. Favorittordtaket til tan- ta mi. Og da refererer hu stort sett til onkel Kåre. Veit ikke om det er beskrivelse eller be- klagelse. Hvis det er'e siste, vil jeg helst ikke tenke på det. Men altså, poenget med denne turen var å jekke ned Sprekken. Flere hakk.

Forskjellen mellom Sprekken og meg er at han er en snakker, jeg er en gjører. Snakkerne gjør lite, gjøerne snakker lite. Nå ville jeg gjøre noe for å få skikkelig balletak på'n, sånn at øra mine kunne få fred for det tomme bøl- lepreiket hans. Derfor hadde jeg finni på his- torien om ranerne og utbyttet som lå gjemt i skauen. Ville bare ha'n til å vise hva som var bak maska når navlestrengen til asfalten var kutta og orda hans ikke hadde noen kjen- te omgivelser å få gjenklang fra. Ekkoet Sprekken kom til å høre oppunder Villåsen ville være totalt ukjent for'n, men ekte. Og skremmende. Hadde han uflaks og jeg flaks,

ville ravneskriket flerre maska hans i filler. En sak er å høre raven på avstand, men når man hører'n i nærheten og oppunder bratte åser, kan man få skjælven hvis man ikke veit hva det er. Fantasien er fryktens gode hjelper, som onkel Kåre sier.

Fortsettelsen av svaret på Sprekkens spørs- mål hadde hengt lenge nok til modning blant tåkedotter og fremmede lyder. «Du veit det ikke Sprekken, men jeg er ofte ute i skauen her og rekognoserer. Kan aldri vite når jeg får bruk får'e. Skulle det dukke opp behov for å trekke seg tilbake fra verden en stund, er'e en fordel å ha et helt spesielt gjemmed. Et sted der ingen finner meg.» Jeg hørte at det hørtes passe mystisk. Akkurat nok til å pense Sprekkens fantasi inn på ønska spor. Nå tenkte'n sikkert at jeg pønaska på noe skikke- lig gæærnt. Så gæærnt at jeg var nødt til å bli borte en tid. Jeg lot'n være i trua.

Det var sant alt jeg hadde sagt. Og omfatta hverken noe mystisk eller spennende. Det var Sprekkens redsel og fantasi som styrte tanke- ne hans i den retninga. Jeg har ofte behov for å være for meg sjæl og gjøre sånt som jeg liker, men som ikke tåler dagens lys i den gærne virkeligheten jeg er i på skolen. Der alt dreier seg om å være tøff i trynet. Hadde jæ'kke hatt skauen, ville jeg tørna helt! Jeg vurderte å legge til at'n ikke måtte fortelle dette til noen, men droppa det. Hvis jeg ba'n holde kjeft, ville'n garantert ikke gjøre det. Men sa jeg in- gen ting, ville det kanskje gå en tid før nyhe- ten om skauturene mine var ute. Han ville plapre uansett. Dessuten gjorde det ikke så mye om Sprekkens versjon lekka ut. Det ga maska mi et nytt uttrykk. Og ikke hadde jeg tenkt å gjøre noe gæærnt heller. Bare skape balanse, være i kontakt med Ronny.

Jeg tenkte på onkel Kåre. Han er en snål fyr. Det foregår mye oppe i huet hans. Ikke bare fantasier om damer. Han har lest jævla mye og veit enda mer. Når jeg treffer'n, pra- ter vi masse. Han spør aldri om åssen det går på skolen eller andre teite saker. Han er inter- essert i tankene mine. Og forteller om sine. Da er onkel Kåre ordentlig. Ikke noe dame- tull. Bare sånne eksistensielle greier, som han kaller'e. Når jeg snakker med'n føler jeg meg som en voksen som kan tenke interessante sammenhengende tanker. Han hører på meg. Jeg trur'n er den eneste som også ser meg ord- entlig. Som ser at innafor Gærne Ronny er'e en nysgjerrig, usikker fyr som ikke helt veit hva'n vil med seg sjæl eller livet. En gang vi snakka om å være i kontakt med seg sjæl, si- terte han noe av en russisk dikter. Tsjekov, eller noe sånt: «Når en person ikke har i seg det som er høyere og sterkere enn alle ytre på- virkninger, er det nok for den personen å få en real forkjølelse for å kunne miste forstan- den og begynne å se en ugle i alle fugler og

høre en hund som bjeffer i en hver lyd.» Jeg snudde meg og så på Sprekken. Det var tydelig at forkjølelsen hadde plassert seg i huet hans. For'n så, oppfatta og hørte saker og ting som ikke var her.

Kvelden hadde så smått lagt seg over Stor-myra og skauen rundt. Jeg hadde lykta i lomma, men ville ikke bruke'n. Ville ikke ødelegge den spesielle stemninga som skumringa drar med seg seinhøstes. Tretoppene begynte å bli urolige. Vinden hadde friskna til. Susinga i trærne forsterka aleinefølelsen. Og tilhørigheten til skauen.

«Men i svarte hælvet'e'a Ronny. Hva faen er'e som foregår her'a?» Sprekken kasta de siste restene av maska, uten betingelser, da ospa gnei seg intimt mot bjørka og ga fra seg stønnende knirkelyder. Jeg hadde en forklaring hengende mellom hjernen og kjeften, om dyr som reka skaulangs om kvelda for å finne noe de kunne sette tenna i, da jeg kjente nakkehåra reise seg.

Vi var ved sørenden av myra, på vei inn i skauen igjen, langs Styggvannet. Mot Huldregrotta, som hulen med det oppdikta ransutbyttet heter. Den ligger akkurat der Villåsen reiser seg bratt fra flatterrenget og danner en festning, som frister og skremmer. Åsen bærer navnet godt. Den er vill og flott. Nesten uinntakelig. Under krigen hadde Milorg en hytte oppe i fjellveggen, har onkel Kåre fortalt. Det er tøft. Ikke noe sånn hengespå-hjørnet-av-senteret-tøft. Bare ekte tøft. På den andre siden av Styggvannet er'e også en ås, men ikke så bratt. Skikkelige forhold for rufsete ekko!

Brølet dro seg over vannet, fram og tilbake mellom bergveggene og inn i øregangene våre. Der rulla det rundt som torden. Døra til fantasirommet åpna seg øyeblikkelig, slapp inn tordenen og returnerte straks flere skremmende forslag til hva som skjulte seg bak brølet. «Bjørn, det er faen ta meg bjørn her inne!» skreik Sprekken. Nå ga'n blaffen i eventuelle homorykter og holdt meg hardt i hånda. Jeg trykka beroligende tilbake og slapp ikke taket. Ikke noe poeng med å være avvissende overfor en kamerat som ser så redd at'n driter på seg hvis'n ikke får roa seg ned. Jeg tenkte på Tsjekov og den mentale balansen som blir borte på grunn av bagateller når vi ikke klarer å holde ytre påvirkninger på plass. Onkel Kåre dukka opp. «Ånds-nærværelse, gutten min. Ånds-nærværelse er hva du trenger når livet setter deg på prøve.» Orda ga gjenklang i det tomme huet mitt og begynte å fylle det med fornuftige her og nå tanker, som dreiv de tsjekovske bagatellene på flukt. Fy faen så glad jeg var i onkern min. Neste gang noen kremta for å stoppe de damesprelske tankene hans, skulle jeg reise meg og be dem holde kjeft, og legge til at

onkel Kåre forstår mer av livet enn de gjør til sammen!

Jeg pusta dypt. Roen kom tilbake. «Det æ'kke bjørn, Sprekken. Det æ'kke bjørn i skauen her. Det var en sprengkåt elgokse som brølte til oss at vi må pelle oss faen så fort ut av reviret hans, for han vil ha damene sine i fred.» hviska jeg med den støeste stemmen jeg klarte å hoste opp. «Akkurat som du og jeg ville ha gjort.» la jeg til. Det skada ikke at vi forsøkte å se situasjonen med motstanderns øyne.

Det var umulig å se om Sprekken flakka med blikket, men jeg visste at'n gjorde det. Pusten hans fortalte at adrenalinet pumpa for fullt. Han lå i startgropa for å komme forrest mulig ut av skauen til Eilert Elg og haremet hans. «Du Sprekken,» jeg forsøkte å snakke så rolig som mulig, «tru'kke vi skal beine ut av skauen nå. Det æ'kke akkurat flomlys her, så mulighetene for å tryne er store. Og hvis en av oss skulle brette beinet, ligger vi tynt an. Dessuten løper elgen fort. Og lydløst. Sjæl om den er skikkelig nærsynt, kjenner'n lukta av oss godt. Og brunstige elgokser er like farlige som bjørner. Ett spark, og vi er daue. Jeg sier ikke dette for å skremme deg, men vi må være klar over Alvoret hvis vi skal komme helskinna fra dette.» Sprekken klemte hånda mi hardt før'n slapp'n. «Jeg stoler på deg, Ronny. Du veit helt sikkert hva som er best.» Stemmen hans var uventa fast. Uten tøffhet. Bare tillit. Første gang noen hadde vist meg sånt. Det kjentes rart. Og godt. Sprekken var redd, men stolte på meg. På meg!

Det ansvaret kun'ke Gærne Ronny ta. Bare Ronny. Og jeg kun'ke kødde mer med Sprekken. Ikke nå. Ikke seinere.

«Vi må gjemme oss til det blir helt mørkt. I skumringa reker elgene rundt før de finner en liggegrop for natta. Har de først lagt seg, er de ikke så jævla interessert i hva som foregår rundt dem, så lenge de ikke blir skremt.» Jeg henta fram fra hukommelsen det jeg huska onkel Kåre hadde sagt om elger og håpa at'n hadde rett. «Vi kan klatre opp i et tre,» fortsatte jeg, «men trærne her æ'kke særlig høye, og en irritert elgokse på fire hundre kilo klarer fint å stange oss ned.» Jeg hørte orda mine som fjern informasjon og nekta å ta dem som noe annet. Konsekvensene var for skremmende. Skulle jeg være støtte for Sprekken, kunne jæ'kke være dødsredd sjæl. Det holdt at jeg var vettskremt.

«Hæ? Sa du fire hundre kilo? Med muskler og bein? Pluss et digert gevir på huet?» Sprekken var imponert og redd. «Åsså legg til at'n sikkert er mer enn normalt sjalu, Ronny. Da må vi faen hakke meg raska på.» Sprekken hadde et klart poeng. «Jeg veit om en hulle fem meter oppe i fjellveggen rett fram, Sprekken.» Det var viktig å presentere

en løsning for'n så fort og troverdig som mulig. «Det er lett for oss å komme dit, men umulig for elgen. Får bare håpe at vi ikke møter'n før vi kommer så langt. Hold deg i hæla på meg når jeg begynner å løpe.» Det var akkurat lys nok til å orientere seg mellom de lavvokste furuene, fram til bergveggen. Men for mørkt til å manøvrere kjapt og sikkert i måsan. Jeg tok peiling mot grusrenna som skrådde ned til venstre for hylla, parkerte frykten og satte beina i gir.

Etter én time på hylla i Villåsen var'e mørkt. Skyene og fuktigheta var blåst til andre trakter. Stjernene titta fram på den blåsvarte himmeln. Kulda hadde sniki seg inn i kvelden. Det var mørkt. Vått. Kaldt. Vi satt tett inntil hverandre. Ga og lånte varme. Sprekken hakka tenner. Hadde bare t-skjorte og genser på seg. Jeg hadde ulltrøye, tjukk genser og jakke. Jeg ga jakka til Sprekken. La armen rundt'n og masserte ryggen hans. Det er en av de få tinga jeg husker om fattern. At'n gnei ryggen min når jeg frøys. Et øyeblikk følte jeg meg som far for Sprekken. Jeg hadde dratt'n langt inn i skauen, seint på kvelden i slutten av oktober. Nå var'e mitt ansvar å få'n velberga hjem. Ansiktet mitt var varmt. To følelser kjempa om overtaket. Om-sorgen for Sprekken, og flauheta over at jeg hadde satt i gang turen hit ut bare for å kle av'n maska. Jeg hadde godt av å kjenne på den dårlige samvittigheta, men den var til liten hjelp akkurat nå.

«Åssen er'e med deg, Sprekken? Er'u klar for hjemturen?» Jeg snakka lavt og ruska'n i håret. «Må bare varme henda litt, så er jeg klar.» Sprekken skalv i stemmen. «Her,» sa jeg, Sånn som onkel Kåre ville sagt, «putt henda i armhulene mine. Der er'e godt og varmt. Onkel Kåre sier at det er sånn man må gjøre når man fryser. Eskimoene putter det de fryser på i skrittet til en annen. Der er'e aller varmest. Men du skal få sleppe det.» Jeg hadde venta at Sprekken ville svare noe sånt som at det hadde vært helt greit hvis jeg bare hadde vært Maria. Heldigvis sa'n bare takk. Det var liksom ikke anledning for fantasier.

Da vi kom ned på skaugulvet krøyp en hvit halvmåne over Villåsen og ga oss godt lys på veien hjem. Vi prata'kke mye. Det va'kke nødvendig. Vi visste at noe var forandra.

Det gikk jeg og tenkte over på vei inn mot klatrestedet. Dennis – oppkalt etter tegneseriepøbern – gikk hakk i hæl og skravla om et eller annet tøft han planla. Jeg hørte med halv hjerne. Den andre halvparten rota i hukommelsen. Det var noe med situasjonen som virka kjent. Som om jeg så meg sjæl utenfra. Da huska jeg en gammel bok jeg hadde sett i bokhylla til onkel Kåre. «Sett fra Sirius»

het'n. Flanierier kalte forfatteren de små betraktningene. Jeg leste noen av dem av ren nysgjerrighet. De handla om at vi mennesker i det store og hele er ubetydelige. Sett fra Sirius. Nå så jeg meg selv derfra. Og oppdaga hvor liten Gærne Ronny var. Hvor idiotisk det var å være forbanna på hele verden fordi livet ikke alltid var så ålreit. Jeg tenkte på noe Tåke en gang hadde sagt, da jeg skyldte på forholda hjemme for et eller annet gæærtnt jeg hadde gjort på skolen. «Ja det er greit å skyldte på andre eller noe annet når dere ikke vil ta ansvar.» Han snakka'kke bare til meg, skjønnte jeg, han snakka liksom til alle problemdommer som forsøker å stikke av fra ansvaret for framtida si. «Jeg vet», fortsatte'n «at det ikke er lett for dere når mor og far er skilt, at far drikker og slår mor, at kamerater stjeler

biler og bare finner på tull, at lærere er noen idioter og skole noe dritt. Alt dette er leit. Men tror dere virkelig at skolen blir akkurat slik dere vil ha den, at lærerne blir slik dere vil at de skal være, at kamerater blir fornuftige og ikke finner på gale saker, at far slutter å slå mor og at de bestemmer seg for å bo sammen igjen, bare for at dere skal få det bra? Hvem er den eneste som kan få deg opp fra henge-myra, Ronny? Hvem har det endelige ansvaret for hvordan du vil ha det? Hvem kan skape balanse i livet ditt?»

Det var tid for å skape balanse.

Jeg snudde meg til Dennis og sa at jeg måtte inn i skauen og tre av på naturns vegne.

«Det er bare å følge stien. Hvis du blir usikker på veien og synes det drøyer før jeg kom-

mer tilbake, spør du bare Torvald. Andersen.» Jeg gikk inn i småskauen og venta til jeg så Sprekken, før jeg gikk inn i rekka igjen.

«Bjørn, jeg må snakke med deg. Det er viktig»

Sprekken så spørrende på meg. Det var lenge sia noen hadde brukt navnet hans.

«Jøss, ja. Skjønner at det er viktig. Skal vi snakke mens vi går her eller stikke av?»

Steppeulven kom opp på sia. Blunka til meg. Så beit'n Gærne Ronny i ræva.

«Nei, vi går bakerst. Gidder ikke stikke av mer.

Det er det jeg må snakke med deg om.»

wassu@sonline.no

